

Exegeze L 22,31-34 (Bc. Zdeněk Kašpárek, ordinační práce, 2020)

1 Text L 22,31-34

Text dle ČSP

³¹“Šimone, Šimone, hle, Satan si vás vyžádal, aby vás vytřibil jako pšenici. ³²Já jsem však poprosil za tebe, aby nezanikla tvá víra. A ty, až se jednou obrátíš, posilni své bratry.” ³³On mu řekl: “Pane, s tebou jsem hotov jít i do vězení a na smrt.” ³⁴Ježíš řekl: “Pravím ti, Petře, že dnes nezakokrhá kohout, dokud třikrát nezapřeš, že mne znáš.”

Porovnání odlišně překládaných míst – ČSP s jinými překlady:

ČSP	DALŠÍ VYBRANÉ ČESKÉ PŘEKLADY	VYBRANÉ POLSKÉ A ANGLICKÉ PŘEKLADY
v. 31: Satan si vás vyžádal, aby vás vytřibil	– vyžádal, aby vás třibil (B21, BK) – vyžádal, aby vás směl tříbit (ČEP, Ž) vás vyžádal, aby vás protřibil (ČJB)	– wyprosił sobie, żeby was przesiać (NP) – domagał się, żeby was przesiać (BT) asked to have you, that he might sift you (ASV) hath desired to have you, that he may sift you (KJV)
v. 32a: Já jsem však poprosil za tebe	Prosil (B21, ČEP, BK) Modlil (ČJB) Přimluvil (Ž)	prosiłem (NP, BT) I made supplication (ASV) I have prayed (KJV)
v. 32b: aby nezanikla tvá víra	neselhala (B21, ČEP, ČJB) nezklamala (Ž) nezhynula (BK)	nie ustała (NP, BT) fail not (ASV, KJV)
v. 32c: posilni své bratry	posiluj (B21, ČJB) buď posilou (ČEP) utvrzuj (Ž) potvrzuj (BK)	utwierdzaj (NP, BT) establish (ASV) strengthen (KJV)
v. 33: On mu řekl	zvolal (B21) řekl (ČEP, ČJB, Ž, BK)	rzekł (NP, BT) said (ASV, KJV)
v. 34a: Ježíš řekl	odpověděl (B21, Ž) řekl (ČEP, ČJB) dí (BK)	rzekł (NP) odrzekł (BT) said (ASV, KJV)
v. 34b: dnes nezakokrhá kohout, dokud třikrát nezapřeš	než ráno zakokrhá kohout, třikrát zapřeš (B21) než kohout dnes zakokrhá, třikrát zapřeš (ČJB) ještě se ani kohout dnes neozve, a ty už třikrát zapřeš (ČEP) dnes, než zakokrhá kohout, třikrát mě zapřeš (Ž) nezazpívát' dnes kohout, až prvé třikrát zapříš (BK)	nie zapieje dzisiaj kur, a ty się trzykroć zaprzesz, że mnie znasz (NP) nie zapieje dziś kogut, a ty trzy razy wyprzesz się tego, że Mnie znasz (BT) the cock shall not crow this day, until thou shalt thrice deny (ASV) the cock shall not crow this day, before that thou shalt thrice deny (KJV)

Znění odlišně překládaných míst v původním řeckém textu

³¹Σίμων Σίμων, ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς ἐξητήσατο (vyprosit/vyžádat) ὑμᾶς (vás) τοῦ σινιάσαι (prosévat/rozlišovat/prošetřit/tříbit) ὡς τὸν σίτον: ³²ἐγὼ δὲ ἐδεήθην (žádat/ /prosit/naléhat/modlit se) περὶ σοῦ ἵνα μὴ ἐκλίπη (ne- vynechat/zaniknout/přestat/ustat/dojít/ /selhat) ἡ πίστις σου: καὶ σὺ ποτε ἐπιστρέψας στήρισον (upevňovat/podpírat/posilovat) τοὺς ἀδελφούς σου. ³³ὁ δὲ εἶπεν (řici/povědět/mluvit/zvolat) αὐτῷ, Κύριε, μετὰ σοῦ ἔτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι. ³⁴ὁ δὲ εἶπεν (viz předchozí verš), Λέγω σοι, Πέτρε, οὐ φωνήσει (ne- křičet/volat/kokrhát/krákat) σήμερον (dnes) ἀλέκτωρ ἕως (dokud ne / až do / pokud) τρίς με ἀπαρνῆση (zapřít/popřít/zřici se) εἰδέναι.

2 Kontext

Kontext historický

Text je součástí synoptického L, které výbornou, bohatou řečtinou jako jedině zpracoval autor nežidovského původu, který nebyl očitým svědkem evangelijních událostí – s vysokou pravděpodobností Pavlův spolupracovník, řecký lékař Lukáš. L je sepsáno (obdobně jako Sk) pro vznešenou osobu jménem Theofilos na základě dříve vzniklých materiálů (především zřejmě Mk) a vypravování očitých svědků JK. Jde tedy o pozdější zpracování událostí, L pochází zřejmě z 60. let prvního století (vláda císaře Nera, příp. od r. 69 Vespasiana), jehož cílovou skupinou jsou řecky hovořící čtenáři a posluchači nežidovského původu. Autor si klade za cíl popisované události zpracovat zasazené do dějin, resp. politických souvislostí římského císařství co nejpřesněji, chronologicky seřazené (1,3-4), přičemž důraz je v něm kladen na vykreslení osudů konkrétních i fiktivních (podobenství) osob, často sociálně znevýhodněných (celníci, prostitutky, Samařané, postižení, chudí, ženy, děti...). Studovaný text popisuje závěrečné hodiny tělesného přebývání JK na zemi, jde tedy o období mezi r. 27-34 n. l., nejspíše r. 30, příp. 33 (vláda císaře Tiberia, římským prokurátorem/prefektem Judeje byl Pontius Pilatus, jeruzalémským veleknězem Kaifáš).

Kontext Lukášova evangelia

Popsaná událost probíhá ve velké „horní místnosti“ jakéhosi domu v Jeruzalémě, na začátku Velikonoc (22,7-13), v závěru poslední večeře, po ustavení VP (v. 19-20), kdy probíhá rozhovor JK s učedníky na téma zrady (v. 21-23) a hodnot Božího království vč. odměny pro služebníky (v. 24-30). Po rozhovoru s Petrem, který je předmětem exegeze, pokračuje dialog se všemi učedníky na téma připravenosti na finální konflikt s protivníky (v. 35-38) a následuje cesta na Olivovou horu, místo zrady a zatčení JK.

Kontext Písma

Vypravování v podání L je zřejmě nejpřesnějším zachycením obsahu rozhovoru s Petrem. V odlišné formě jej zaznamenali Mt (26,31-35) a Mk (14,27-31), kde jsou do rozhovoru s JK zapojeni všichni učedníci, chybí zde informace o důvodech dočasného odpadnutí učedníků (požadavek Satana na jejich tříbení) a Ježíšových přímluvách za ně i specifický pokyn pro Petra ohledně posilování ostatních. Naopak je zde oproti L navíc odkaz na naplnění SZ Zachariášova proroctví (Za 13,7) a poukaz na budoucí vzkříšení JK a jeho následnou cestu do Galileje jako místo setkání s učedníky. Mk jako jediný uvádí (mimo méně významné rukopisy), že k Petrovu trojím zapření dojde, než kohout zakokrhá 2x (všichni ostatní evangelisté 1x). Nejstručnější podání příběhu je v J, nechybí však proroctví o Petrově trojím zapření (J 13,36-38).

Téma Satanova vyžádání si oprávnění zkoušet Božího služebníka za účelem prověření jeho víry (v. 31) koresponduje se SZ příběhem o zkoušení Jóba (Jb 1,6-2,7).

Koncept JK jako prosebníka, přímluvce, který stojí před Boží tváří a intervenuje v zájmu svých následovníků (v. 32) se objevuje na řadě dalších míst NZ (J 17,9-26; Ř 8,33-34; Žd 7,24-25; 1J 2,1).

3 Žánr a struktura

Jde o epický dialog mezi JK a jeho učedníkem Šimonem Petrem, a to pravděpodobně v podobě nejpřesnějšího zachycení (viz výše). Potvrzuje specifické postavení Šimona mezi učedníky, které se objevuje i na jiných místech NZ (Mt 16,18; J 21,15-17; Sk 1,15nn; 2,14nn; 15,7nn; Ga 2,7nn aj.). „Mezi řádky“ rozhovoru lze vnímat silné emoce.

Začíná zdvojeným oslovením „*Šimone, Šimone...*“ (v. 31), které svědčí o laskavém, ale důrazném napomenutí oslovené osoby (viz „*Marto, Marto...*“ v L 10,41) a **uvádí stěžejní informaci**, která v následujících hodinách zásadně ovlivní situaci a chování učedníků (Satan si vás vyžádal do své pravomoci, aby vás vytříbil). JK zde používá **ilustraci ze zemědělského prostředí** – tříbení pšenice. Silné emoce obsahuje **následující Ježíšovo vyznání** o (Otcem vyslyšených) přímluvách za Šimona i související **naléhavý pokyn** týkající se pomoci ostatním učedníkům (v. 32). Z **Petrovy reakce** (v. 33) lze cítit kromě přesvědčení o kvalitě vlastní víry i jistou dotčenost, že JK zpochybňuje opravdovost jeho odhodlání a hovoří o potřebě jeho obrácení (viz překlad ř. „*εἶπεν*“ jako „*zvolal*“ v B21, což není právě konkordantní způsob překladu, na druhou stranu ale možná lépe vystihuje emotivní stránku Šimonovy reakce). Následný **přechod JK do oslovení „Petře“** (řecký ekvivalent aramejského Kéfas), tzn. „*Kameni*“ či „*Skálo*“ (v. 34) je možné po Šimonově sebejistém vyznání pohotovosti k oběti v předchozím verši a s vědomím blížícího se fatálního Šimonova selhání chápat ze strany JK jako bolestivou konfrontaci. Dialog **končí prorockým**

oznámením Petrova selhání, které je možno chápat jako prosté konstatování (ve smyslu: než se dnes ozve kohout, třikrát mě zapřeš – takto většina překladů), nebo silnější výrok o nevyhnutelnosti Petrova zapření (ve smyslu: tak samozřejmá a zákonitá věc, jako je ranní kokrhání kohouta, nenastane tak dlouho, dokud mě třikrát nezapřeš – viz ČSP, BK, ASV).

4 Klíčové pojmy

Satan (Σατανᾶς)

V L se „Satan“ objevuje častěji než v ostatních ev., celkem 5x (10,18; 11,18; 13,16; 22,3; 22,31). Výraz pochází z hebr. „sátán“ = odpůrce, protivník, žalobce, obviňovatel, udavač, pomlouvač, nepřítel. Jde o ekvivalent řec. „diabolos“ (Ďábel), v NZ synonymní také k původně hebr. výrazům Beliál (s nejasným významem, snad „Bezcenný“ či „Ničemník“) či Belzebul („Pán much“). V izraelské společnosti šlo o označení žalobce u soudu, který formuloval obvinění. Duchovně označuje nejvyšší zlo, hlavní postavu protibožské opozice, vládce démonů (Mt 12,24), skutečnou identitu hada z ráje (Zj 12,9), jehož snahou je panovat světu na místo Hospodina (J 12,31; 14,30; 16,11). L zdůrazňuje, že jeho „náplní práce“ je pokoušet, zkoušet, obviňovat a ničit Boží lid a bránit šíření evangelia (L 4,1-13; 8,12; 13,16; 22,3 a 31; Sk 5,3; 13,8-10), což koresponduje s dalšími částmi Písma; téma L 22,31-34 souzní s poselstvím knihy Jób (Jb 1,6-12; 2,1-7). Posláním JK bylo ničit jeho zlé skutky (Sk 10,38; 1J 3,8) a obětí na kříži a vzkříšením jeho moc zásadně omezil (J 12,31; 16,11; Žd 2,14). Až do naplnění všech věcí však S. zůstává nebezpečným protivníkem církve (Sk 5,3; 2K 11,14-15), která ovšem již disponuje mocí jej přemáhat (Ef 6,10-17; Jk 4,7; 1P 5,8-9). Definitivní Boží vítězství nad S. přijde na konci věků (Zj 20,7-10).

vytříbit (σινιάζω)

Sloveso je v celém NZ použito pouze zde (hapax legomenon). Má původ v řeckém výrazu „sinion“ = „síto“, „řešeto“ a znamená „prosévát“, „tříbit“, „rozlišovat“, „prošetřit“.

zaniknout (ἐκλείπω)

Jako astronomický termín označuje zatmění slunce či měsíce. Doslovně znamená „vynechat“ ve smyslu „zaniknout“, „přestat“, „ustat“, „dojít“, „selhat“. V NZ objevuje 4x, z toho 3x v Lukášově ev., kde označuje pomíjivost majetku, resp. „mamonu nepravosti“ (16,9), selhání víry (22,32) a zatmění slunce (23,45), a v Žd 1,12, kde se hovoří o nepomíjitelnosti Syna.

víra (πίστις)

Jeden z klíčových a nejfrekventovanějších termínů NZ, jehož význam je široký a v konkrétním případě je nutno jej odvodit od kontextu. Πίστις = „víra“ až „věrouka“ či „přesvědčení“

v náboženském smyslu, „důvěra“, „věrnost“, „spolehlivost“, ale např. také „důkaz“ (v NZ viz Sk 17,31) či „slib“ aj. V Lukášově ev. je použito k označení spolehnutí se na uzdravovací (5,20; 7,9; 8,48; 18,42), odpouštějící (7,50) i jinak zachraňující (8,25; 17,19) moc JK, označení životního stylu následovníka JK (17,1-6) i samé podstaty vztahu člověka s Bohem (18,8) spočívající v osobní oddanosti, kdy už samotné slovo „víra“ (či sloveso „věřit“) není třeba upřesňovat, protože má samo o sobě o stavu člověka dostatečnou vypovídací hodnotu – takto je zřejmě „víra“ použita ve v. 32 a obdobně i na většině míst v Sk.

obrátit se (ἐπιστρέφω)

„Obrácení se“, „návrat“ ve fyzickém smyslu (viz L 2,39; 8,55; 17,31; Sk 15,36) i přeneseně jako duchovní návrat k Bohu (od modlářství, vzpoury, neposlušnosti), kladná reakce na Kristovo pozvání do vztahu, odevzdání života a životních cest do jeho rukou, zvolení správné životní (duchovní) orientace (např. L 1,16-17; Sk 3,19; 9,35 aj.). Zastřešuje tak pokání (změnu myšlení) a víru (viz výše). V L 22,32 jde o jediné místo v NZ, kde je „obrácení“ vztaženo na člověka již dříve věřícího (na jiných místech NZ se hovoří v obdobných případech spíše o pokání). V Lukášových spisech jde o oblíbené, frekventované sloveso: 18x (7x v L a 11x v Sk) + jediný výskyt podst. jména ἐπιστροφή = „obrácení“ v NZ (Sk 15,3). Pro srovnání: ἐπιστρέφω se vyskytuje u Mt a Mk vždy jen 4x a u J 1x (s výjimkou citace Iz 6,9 v Mt 13,15 a Mk 4,12 jde vždy pouze o fyzický úkon) a jen 3x v Pavlových spisech.

5 Hlavní myšlenka

Ježíš přímlovou ve zkoušce zachraňuje Petrovu víru, jejíž kvalita je jiná, než si Petr myslí.

6 Komentář

Po poslední večeři s učedníky, krátce před svým zatčením a odsouzením, Pán Ježíš připravuje Petra na těžkou zkoušku, pro jejíž realizaci získal Satan u Hospodina pravomoc. Protože reálně hrozí Petrovi (a zřejmě i ostatním učedníkům) odpadnutí, Ježíš do situace vstoupil jako přímlovce a u Boha vyprosil pro Petra obnovu víry. Současně ho pověřuje podpůrnou službou pro ostatní bratry ve víře. Petr si je však zcela jistý kvalitou své víry a odhodláním pro Ježíše vytrpět cokoliv, na což neváhá svého Pána upozornit. Ježíš ví, že Petrova víra v avizované zkoušce neobstojí a Petrovi předem oznamuje jeho selhání jako zákonitost, ke které musí nezbytně dojít bez ohledu na Petrovo mínění a sebehodnocení. Jistotu ale tvoří Ježíšova slova o ovoci jeho přímlovky – budoucí obnově a dalším umocnění Petrovy víry, protože Satan není Bohu rovnocenným soupeřem, ale může působit jen v rozsahu, který mu Bůh umožní.